

A munkát csaknem nélkülözhetetlennek mondhatjuk nagyobb gyűjtemények könyvtáraiban, mint minden ásványtani kézikönyv kiegészítőjét.

ZIMÁNYI KÁROLY.

DOELTER C.: *Einige weitere Versuche über das Verhalten der Mineralien zu den RÖNGTEN'schen X-Strahlen.* (N. Jahrb. für Min. etc. 1897. I. köt. 256. 1.)

E folyóirat 1896. évf. XXVI. kötetében a 246. lapon ismertettük DOELTER tanár kísérleteit az ásványok viselkedését illetőleg a RÖNGTEN-féle X-sugarak irányában. Nehány újabb kísérleteinél DOELTER a következő eredményekhez jutott.

A *phenakit* egyike a legátbocsátóbb ásványoknak, a felállított sorozat II. csoportjában a bórsav elé teendő. Az *olivin* mint a legtöbb magnesia-silicat a kevésbé átbecsátókhoz a VI. csoportba tartozik, közel áll a biotit- és turmalinhoz. Ugyancsak ide tartozik a *zoisit* és *titanit*, ezek csaknem átlátszatlanok az X-sugarakra. Az *idokras* az V. csoportba tartozik; *diopsid* és *spodumen* (hiddenit) körülbelül úgy viselkedik mint a topáz, IV. csoport. Több lelethelyről származó rubint és saphirt megvizsgálva, constatálni lehetett, hogy a saphir mégis egy kissé jobban bocsátja át a sugarakat mint a rubin. A *beryll* (aquamarin) szintén inkább átbecsátja a sugarakat mint a smaragdok. Nehány csiszolt smaragd csaknem semmit sem bocsátotta át a sugarakat; általában a sötétszínű smaragdok kevésbé átbecsátók mint a szintelen beryllek.

ZIMÁNYI KÁROLY.

TÁRSULATI ÜGYEK.

VII. SZAKÜLÉS 1898. DECEMBER HÓ 7-ÉN.

Elnök: BÖCKH JÁNOS.

Az elnök megnyitván az ülést, az e. titkár jelenti, hogy az utolsó szakülés óta ismét két tag elhunytáról értesült:

dr. HALL JAMES állami geologus és az állami természetrajzi museum igazgatója, a társulatnak 1886 óta tiszteleti tagja, meghalt f. év augusztus 7-én Albanyban; és

KRÉMER GYÖRGY m. kir. bányahivatali főnök Tordán.

Szomorú tudomásul szolgál.

Az e. titkárhoz intézett levélben a rendes tagok sorába való felvételét kéri MILHOFFER SÁNDOR földbirtokos Ecséden (Heves m.)

Dr. KOCH ANTAL néhány helyreigazítást tesz HALAVÁTS GYULA vál. tag a mult szakülésen tett megjegyzésére.* A HALAVÁTS úrtól említett és a m. kir. földtani intézet gyűjteményében a Kis-Czellről származó *Elephas primigenius* BLMB. maradvány, mint felszólaló utólagosan meggyőződött; nem a mésztufa alatt levő homokból való, hanem magából a mésztufából; így a homok diluviális korú nem lehet, mint a milyennek HALAVÁTS GYULA úr hitte.

* V. ö. 330 l.

Előadások :

1. dr. SCHAFARZIK FERENCZ: «*Nyitra megye ipari szempontból fontosabb kőzeteit*» ismerteti és mutatja be. Előadó a múlt nyáron azon helyekre tett geológiai kirándulásokat, a honnan a földtani intézetnek már előzetesen beküldöttek iparilag használható anyagokat. Röviden jellemezve a megye oro- és hydrographiáját, fővonásokban a hegységek geológiai szerkezetét ismerteti; geológiai megfigyeléseinek eredményeképpen felemlíti, hogy a hegységek mind röghegységek, a melyekben a különböző formációk egy irányban dőlnek és széleiket vetődések határolják, ezek közelében több helyen meleg források fakadnak, pl. Pöstyéнен és Bajmóczon. A kristályos palák a hegységeknek magvát képezik, ezek fölött a dyast főképen vörös homokkő képviseli; a mesozoos képleteket képviselő mészkövek és dolomitok közül a fiatalabbak inkább a nyugati hegységekben vannak. Az eocenkorú rétegek többnyire szétszórt foltokban vannak, csak Privigye környékén foglalnak nagyobb területet el; a mediterrán conglomeratok, sarmata és pontusi rétegek a Brezova-hegység két oldalán telepedtek le.

Az iparilag értékesíthető kőzetekből előadó bemutatott *quarzitokat* Bédrről, Alsó-Elefántról, Kovarczról és Szolcsánról. A két első lelethelyről a kőzet igen tiszta és üveggyártásra kitűnőnek mutatkozik. Béd közelében 6 m vastag telepekben egy sovány, elég tűzálló *agyag* fordul elő. Igen szép fehér és sárga csikolt *fekete márvány* van Kolos-Hradistye környékén; a kőbányákban semmiféle vetődés nincs, úgy, hogy 3—4 m hosszú és 1—2 m széles tuskók könnyen fejthetők. Közel van Jeskó falú, ennek környékén *fehér márvány* fordul elő, de ennek hátránya, hogy nagyon hasadozott és egyes padokban sok a quarz és földpátszem.

Dr. L. LÓCZY LAJOS vál. tag örömmel tapasztalja, hogy az előadó először említi az észak-nyugati Kárpátoknak rögös voltát, az ide vonatkozó irodalom nagyon keveset szól erről. Ezeknek a hegységeknek a lánczhegységek jellege nincs, hasonlók a viszonyok a keletibb vidékeken; kimutatható, hogy a Kárpátok belső övében, kivéve a kárpáti homokkő zónáját, a hegységek rögösek úgy mint a Bakony és Esztergomi hegység. E hegységek völgyeiben az eocenrétegek lankásan vagy vízszintesen fekszenek, gyűrődések nincsenek; mindezekből kitűnik, hogy a magyar Alföldet környező hegységek az Alpések systemájához nem tartoznak.

PETRIK LAJOS vál. tag figyelmeztet arra, hogy az üveggyártásra alkalmasnak látszó quarzitokat nem kell túlbecsülnünk, mivel a gyártáshoz való előkészítés igen fárasztó és költséges munka, ezért a gyárosok sokkal inkább használják a quarzhomokot.

Dr. SCHAFARZIK FERENCZ erre megjegyzi, hogy az üveggyárosok képviselői szóban és írásban is nem csupán homokról, hanem quarzitról is szólnak, s ezért hívta fel figyelmüket a nyitramegyei quarzitokra.

2. PAPP KÁROLY: «*A magyarországi éleskavicokról (Dreikanterek)*» című előadásában bemutatja azon szép «Dreikantereket», melyeket dr. STAUB MÓRICZ még 1887-ben a Budapesttől ÉK-re mintegy 15 km-nyi távolságban levő Csömör község határában az ottani kavicstelepből gyűjtött, továbbá azokat, melyeket dr. SCHMIDT SÁNDOR 1896-ban NOVÁK JÓZSEF, PALLAVICINI őrgróf uradalmi felügyelője

révén Iván sopronmegyei községből szerzett és végül azokat, melyeket dr. KOCH ANTAL 1896-ban Károlyváros vidékén pontusi homokból gyűjtött.

Előadó a dreikanter-kérdés rövid vázolója után említi, hogy dr. STAUB MÓRICZ több mint 10 éve felfedezvén az első magyarországi dreikantereket, a még akkor uralkodó BERENDT-féle glaciál-elmélet szerint hazánkban is a diluvialis glecsér-nyomokat keresték, míg mai tudásunk szerint az élesre surolt kavicsokból nagy szelekre következtetünk. A szóban forgó éles-kavicsok Csömör és Iván vidékén a levantei kavics-telepek felszínén fordulnak elő, anyaguk tehát a levantei tóba ömlő folyók hordalékából származik; élesre azonban csak a diluviumban csiszolták azon szelek, melyek a futóhomokot és a löszet is felhalmozták. Ezen éles-kavicsok tehát szintén tanubizonyságai azon steppe-képződésnek, mely a diluviumban hazánk alföldjét s dombos vidékeit is uralta, melynek faunájából a lösz-csigákon kívül hazánkban a következő steppe-állatok ismeretesek: *Camelus sp.*, *Saiga prisca* NEHRING, *Cricetus phaeus fossilis* NEHRING, *Arctomys bobac* SCHREB., *Vulpes vulgaris fossilis* WOLDR. etc.

Érdekesek a dr. KOCH ANTAL-tól felfedezett mészkőből levő éles-kavicsok, melyek Károlyváros vidékéről (Fiume-Modrus m.) a severini út mentén kiterjedő durva pontusi homokból származnak, s melyekből a pontusi korban is rendkívüli légáramlatokra következtethetünk.

3. Dr. STAUB MÓRICZ ismerteti MARION A. F. és LAURENT L.: «*Examen d'une collection de végétaux fossiles de Roumanie*» című értekezését, a mely annál is érdekesebb, mivel az első, a melyben Románia fosszil florája van tárgyalva.

A folyó évi december 7-én tartott *választmányi ülésen* az e. titkár bemutatja az «*Annales de Géographie*»-ban a társulat kiadásában megjelent geologiai térképre vonatkozó ismertetést; nem különben a november havi pénztári kimutatást, és az ERZSÉBET királynő szobrára a társulattól lefizetett 100 frtról szóló nyugtatót. Tudomásul vétetnek.

A jövő 1899. évi ülések sorrendje megállapítatván az ülés véget ért.

A társulat könyvtára részére érkezett ajándék:

Baranya vármegye monographiája II. kötet.
